

מדיבור ישיר בתורה אין למדים הלכה דאורייתא

כו, טז וְאֵת עֲרַת גְּדֵי הָעֵזִים

בכמה מקומות עמדנו על משמעות סגנון הכתוב בכלל, ודיבור ישיר בפרט. הראינו לדעת שקנה המידה שבדיבור ישיר שונה מזה של דיבור הכתוב, באשר לדיבור הישיר יש מרכיב אישי, סוביקטיבי, אותו מביאה התורה. הבאת דיבור ישיר בתורה היא האמת המוחלטת (אוביקטיבית) אודות ההרגשה האישית (הסוביקטיבית) של האדם עליו מדובר בכתוב. לכן לא תיקנו לומר בתפילות "אלקי אליהו", כשם שאומרים "אלוקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב", אף על פי שאלישע אמר "אֵיִה ה' אֱלֹהֵי אֱלִיָּהוּ" (מלכים ב' ב, יד), באשר זהו דיבור ישיר של אלישע, המבטא את הרגשתו האישית אודות רבו אליהו. עיין בארוכה בפרשת מקץ ד"ה רדו שמה.

על יסוד הפסוק "וְאֵת עֲרַת גְּדֵי הָעֵזִים הִלְבִּישָׁה עַל-יָדָיו וְעַל חֻלְקַת צְנָאָרָיו", לומדים חז"ל (חולין קיג, ב): מדפריש "גדי עזים", שמע מינה כאן גדי עזים, הא כל מקום שנאמר "גדי" סתם, אפילו פרה ורחל במשמע, עכ"ל.

מבאר בעל 'תורה תמימה':

נפקא מינה לענין הלאו ד"לא-תְבַשֵּׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אֱמוֹ", דאסור לא רק חלב גדי אלא כל חלב פרה ורחל... למה מביאה הגמרא בענין זה פסוק זה, ולא את הפסוק הקודם (פסוק ט) "לֶךְ-נָא אֶל-הַצֹּאֵן וְקַח-לִי מִשֵּׁם שְׁנֵי גְּדֵי עֵזִים". וכן בפרשת וישב הביאו (חז"ל) לענין זה הפסוק (לח, כ) "וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-גְּדֵי הָעֵזִים" ולא הפסוק הקודם לו שם (פסוק יז) "וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי-עֵזִים", והלא דבר הוא [שהרי דרך הגמרא להביא הפסוק הראשון, שמשם ניתן להביא ראייה לנושא הנדון. משיב בעל תורה תמימה] אלא לדעתי נראה ברור דרוצה הגמרא להביא ראייה מלשון התורה עצמה, ולא מלשון בני אדם [=דיבור ישיר] ואע"פ שכתובים בתורה. לכן אינו מביא מן הפסוקים הקודמים (בכתוב) שהם דברי רבקה ויהודה, מה שאין כן אלו (הפסוקים) שמביא הם מלשון התורה עצמה, עכ"ל התורה תמימה.

הרי לפנינו יסוד הדיבור הישיר במלוא עוצמתו. לא רק שאין למדים הלכה דאורייתא מחייבת מדיבור ישיר, אף אין למדים מדיבור ישיר הגדרת מלה בתורה, כאשר יש להגדרה זאת השלכות הלכתיות. לכן העדיפה הגמרא להביא פסוק מאוחר יותר בכתוב, שם הדברים מובאים בלשון הכתוב עצמו ולא במסגרת דיבור ישיר. יש להדגיש בברור, שאין כל נפקא מינה בין "אֲנֹכִי אֲשַׁלַח גְּדֵי-עִזִּים" ובין "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" מבחינת קדושת הכתוב. לא בקדושה קא עסקינן כי אם בעוצמת החיוב. כבר לימדנו הרמב"ם שאין נפקא מינה בדין קדושת הכתוב בין שלוש המלים "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" ובין שלוש המלים "וְתִמְנַע הַיְתָה פִּילְגָשׁ". אילו חסרה אות אחת מאלו או מאלו ספר התורה פסול, שהעדר אות אחת פוגע בשלימותה. אבל בעוצמת החיוב יש הבדל גדול.

כוונתנו בעצמת החיוב, לביטוי הכתוב כהלכה מחייבת. כשם שזכינו ללמוד כי אין למדים הלכה דאורייתא מסיפור בתורה ("וַיִּשְׁפָּם אֶבְרָהָם בְּבִקְרֵי אֶל־הַמֶּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פָּנָיו ה'") — הרי פסוק שלם אשר ממנו לומדים רק דין דרבנן שיש לעמוד לפני ה' (בתפילה) בבוקר. אילו היה כתוב 'ויאמר ה' אל אברהם השכם בבוקר ותעמוד שם לפני', היה בזה משום מצות עשה דאורייתא כמו "וַיִּמְלֹתֶם אֶת בְּשׂוֹר עֶרְלֹתְכֶם" או "יִמּוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר". כך בדיבור ישיר המובא בתורה. כאמור, זוהי ההגדרה האוביקטיבית המוחלטת על מה שהאדם חשב או אמר. מחשבתו או פעלו של אדם — יהא גדול, כמו האבות, אשר יהא — אינו מחייב את עם ישראל, אלא אם הקב"ה יצווה בתורתו שנעשה כמוהו. כל עוד שאינו מצווה אלא מספר, זה יכול לבטא את רצונו יתברך (אותו רצון שחז"ל תרגמו להלכה מחייבת בדרגת דרבנן) אבל לא חובה בעצמת דאורייתא [ועיין להלן בהרחבה בפרשות וישב מקץ — וראה כלל זה היטב ודעהו].